

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Samhällskunskap

”Jag har en slags maggropskänsla för hur
man behandlar människor”

En undersökning av barnkonventionens hinder
och förutsättningar på en gymnasieskola

Examensarbete i Samhällskunskap

Termin: VT09

Författare: Susanna Boonyai

Handledare: Ulla-Britt Wennerström

Antal ord: 9992

Titel: ”Jag har en slags maggropskänsla för hur man behandlar människor” En undersökning av barnkonventionens hinder och förutsättningar på en gymnasieskola

Författare: Susanna Boonyai

Kurs: Examensarbete i samhällskunskap

Omfattning: 15 högskolepoäng

Termin: 4

Handledare: Ulla-Britt Wennerström

ABSTRACT

Bakgrund: Studier visar att utbildning och kunskaper är viktiga faktorer för att lyckas med implementering av barnkonventionen. Samtidigt råder det brist på forskning om *hur* denna implementering skall gå till, vilket i sin tur skapar problem för dem som har uppdraget att implementera. Parallellt visar undersökningar att barn och ungdomar inte uppfattar att de får någon undervisning om barnkonventionen.

Syfte: Mitt övergripande syfte är att undersöka hur implementeringen av barnkonventionen i gymnasieskolans verksamhet beaktas i skolans arbete. Studien söker klargöra möjligheter för genomförandet liksom befintliga hinder utifrån studie av en gymnasieskolas pedagogiska arbete. Implementeringsproblem undersöks gällande kunskaper och förståelse, skolorganisationens förutsättningar och vilja.

Frågeställningar: Hur sker implementeringen av barnkonventionen genom lärares undervisning i obligatoriska kärnämnen i gymnasieskolan och genom rektors styrning av skolverksamheten?

Vilken kunskap om och förståelse av barnkonventionen finns hos skolledning och hos undervisande lärare i gymnasieskolan?

Vilket intresse och vilja finns till implementering av barnkonventionen i den pedagogiska verksamheten i gymnasieskolan?

Metod: Kvalitativ forskarmetod i form av samtalsintervjuer. Undersökningen genomfördes på en gymnasieskola med starka traditioner där elever till stor del kommer från en medel- och överklassbakgrund. Fem respondenter, en rektor och fyra lärare deltog.

Resultat: Uppsatsen visar att barnkonventionens implementering i skolans värld är komplex. Detta leder till att man på flera punkter kan tolka det som om skolan både beaktar och inte beaktar barnkonventionen i skolans arbete. Svårigheter framträder som bottnar i flera vaghetsfaktorer. Dessa faktorer beror delvis på att det inte finns en direkt styrning från skolans ledning om att implementera barnkonventionen vilket leder till att undervisningen om barnkonventionen ses som en del av värdegrunden. Dessutom finns en organisationskultur som ligger till hinder för en implementering som delvis är knutet till lärarprofessionen, som har ett högt tak för självständigt agerande, vilket leder till att undervisning om barnkonventionen sker utan insyn eller kontroll. Både rektor och lärare upplever det som om de har kunskapsbrister gällande barnkonventionen samtidigt som de generellt upplever det som om de faktiskt följer den. Det finns delvis en vilja att tydliggöra barnkonventionen på skolan och ett indirekt behov framträder, i och med elevers speciella studiesituation med mycket press. Denna press bottnar delvis i elevers medel- och överklassbakgrund och delvis i rådande skolkultur och skapar problem för elever som inte går hand i hand med barnkonventionens synsätt.

Sökord: Barnkonventionen, implementering, skolkultur, lärarroll, likvärdighet i skolan.

Innehållsförteckning

FÖRORD	1
INLEDNING	1
BAKGRUNDSBESKRIVNING	1
BARNKONVENTIONENS GRUNDPRINCIPER	3
TIDIGARE FORSKNING OM BARNKONVENTIONEN	3
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
SYFTE:.....	4
FRÅGESTÄLLNINGAR:	4
TEORI OCH FORSKNING	5
IMPLEMENTERING	5
IMPLEMENTERINGENS MEKANISMER	6
IMPLEMENTERING I SKOLANS VÄRLD	7
SKOLKULTUR – VAD ÄR DET?	7
LÄRARROLLEN – EN DEL AV RÅDANDE KULTUR	8
LIKVÄRDIGHET I SKOLAN?	9
SAMMANFATTNING	10
METOD	10
STUDIENS AVGRÄNSNINGAR	10
SAMTALSINTERVJUER	11
SKOLA.....	11
REKTOR OCH LÄRARE.....	12
GENOMFÖRANDE	12
ANALYSINSTRUMENT	12
INTERVJUSITUATION.....	13
FORSKNINGSETIK.....	13
RESULTAT	14

MÖJLIGHETER OCH HINDER FÖR FÖRNYELSEARBETE	14
LÄRARES IMPLEMENTERING AV BARNKONVENTIONEN I OBLIGATORISKA KÄRNÄMNEN I GYMNASIESKOLAN OCH REKTORS STYRNING AV SKOLVERKSAMHETEN	16
KUNSKAPER OM OCH FÖRSTÅELSE AV BARNKONVENTIONEN HOS SKOLLEDNING OCH UNDERVISANDE LÄRARE I GYMNASIET	17
INTRESSE OCH VILJA TILL IMPLEMENTERING AV BARNKONVENTIONEN I DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN I GYMNASIESKOLAN OCH DEN DOLDA LÄROPLANENS MEKANISMER	21
ANALYS OCH SLUTSATSER	23
AVSLUTANDE REFLEKTION	26
REFERENSER	27
LITTERATUR	27
ELEKTRONISKA DOKUMENT	28
BILAGA 1: INFORMATIONSBLAD	29
BILAGA 2: INTERVJUGUIDE – REKTOR	30
BILAGA 3: INTERVJUGUIDE - LÄRARE	32

FÖRORD

Är det sant att jag håller ett barn på min arm
Och ser mig själv i dess blick
Att fjärdarna gnistrar och jorden är varm
Och himmelen utan prick
(Ur Erik Lindorms dikt *Lyckans minut*)

Som trebarnsmor är det inte en underdrift att påstå att mina barn betyder allt för mig. I denna roll vill jag värna om deras rättigheter att växa upp som lyckliga individer. Innan de blivit vuxna har de gått igenom minst nio års obligatorisk skolgång plus ytterligare tre år på gymnasiet vilket innebär att den största delen av sin barndom tillbringar de i skolan. För mig är det av högsta vikt, som mamma och blivande lärare men också i egenskap av människa att de under denna tid bemöts med respekt och värdighet. Det är ur denna urkraft jag finner en viktig motivation i utformandet av denna uppsats.

INLEDNING

Den 20 november 1989 antog FN:s generalförsamling barnkonventionen, ett juridiskt, folkrättsligt dokument, med 54 artiklar. Genom att länder ratificerar konventioner förbinder de sig också att följa överenskommelsen. Enligt art. 4 skall alla stater ”vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i denna konvention”. Det är enbart två stater, USA och Somalia, som inte skrivit på barnkonventionen. I anslutning till Sveriges ratificering gick regeringen noggrant igenom lagar och praxis för att säkerställa att barnkonventionens regler uppfylldes (Hedlund Thulin 2008:209-210). Samtidigt framgår av studier att det finns stora brister i hur svensk lagstiftning i praktiken förhåller sig till barnkonventionens krav och att lagstiftningen på flera punkter är oklar och motsägelsefull gällande barnens rättigheter (Dahlstrand 2008:61).

BAKGRUNDSBESKRIVNING

Den svenska regeringen har fått kritik ifrån bland annat FN efter det att regeringen, genom sin kartläggning och skrivelse, *Situationen för de mänskliga rättigheterna, 2005* redovisade brister i skyddet och främjanden av de mänskliga rättigheterna i det svenska samhället. Regeringen bemötte kritiken i rapporten *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006-2009*. 135 olika åtgärdsplaner utarbetades med målsättningen att öka kunskaper och medvetenhet om de mänskliga rättigheterna och att förbättra samordningen av arbetet med att skydda och främja rättigheterna med till exempel lagstiftningsarbete (a.a:12,19). Synpunkter och förslag från aktörer i

det svenska samhället har inhämtats från BO¹, kommuner, landsting, universitet och högskolor. BO vars huvudsakliga uppgift är att representera barns och ungas rättigheter med utgångspunkt i FN:s barnkonvention riktar dock kritik mot regeringens åtgärder för att inte vara tillräckligt tydliga i implementeringen av barnkonventionen. I en rapport redovisas 35 olika åtgärdsplaner för att bemöta implementeringsproblematiken och som delvis berör utbildningssystemets bristande kunskaper om barn och ungdomars rättigheter. BO anser till exempel att det mesta arbete som utförs om barnkonventionen sker på FN-dagen och att det är en lång väg att gå innan konventionen är ett levande dokument i det svenska klassrummet. BO framhåller att det är skolans skyldighet att informera varje barn om sina rättigheter och att använda barnkonventionen som ett redskap för detta vilket bör regleras i skolans styrdokument och appliceras på alla typer av skolor. Eftersom det är bindande dokument bör också de som arbetar med barn, så som lärare, erbjudas möjligheter till fortbildning om konventionen vilket BO framhåller är en förutsättning för ett framgångsrikt genomförande (BO 2009:11).

Värdegrundsarbetet framhålls av den svenska regeringen som svar på kritiken från FN och det hävdas att arbetet med konventionen i skolan redan görs utifrån skolans styrdokument vars grundläggande mål är:

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla (Lpo 94, Lpf 94).

Detta föranleder en andra kritik från BO som handlar om lokala skillnader i hur man implementerar barnkonventionen vilket anses strida mot just skollagens likvärdighetsperspektiv att ”Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet” (Skollagen 1 kap. 2§). Här rekommenderar BO möjligheter till självständigt agerande och att samarbete mellan kommuner och regioner måste skapas för implementeringen. Även en form av kontroll på nationell nivå anses viktig (a.a:5).

I en jämförande studie av Kristina Bartley (2002) framgår stor överensstämmelse mellan barnkonventionens grundläggande artiklar och de normer och värderingar som ligger till grund för läroplanerna (a.a:69, Nyberg 2002:32). Det är en relevant fråga för mig här, om värdegrundens betydelse i skolans arbete och hur det förhåller sig till barnkonventionen.

¹ Barnombudsmannen

BARNKONVENTIONENS GRUNDPRINCIPER

Barnkonventionens 54 artiklar avser barn upp till 18 år. I denna uppsats kommer jag att fokusera på tre grundprinciper som jag anser relevanta för skolans inre verksamhet och som relaterar till varandra och tillsammans formar konventionens *barnsyn* och ”innebär att varje barn, utan undantag, har rätt att få del av sina rättigheter”(www.manskligarattigheter.gov.se).

Artikel 2, är ett förbud mot diskriminering, och handlar om allas lika värde och lika rättigheter. Ingen får bli diskriminerad på grund av barnets eller föräldrars ras, kön, etniska ursprung, handikapp eller börd. Barn får inte heller utsättas för diskriminering i förhållande till vuxna eller andra grupper av barn.

Artikel 3, principen om barnets bästa, är en så kallad ”portalbestämmelse” vilket innebär att den är vägledande vid tolkningar av konventionens övriga 53 artiklar. Den kan förklaras med två grundläggande tankar varav den första handlar om att barn har fullt och lika människovärde som vuxna. Den andra tanken handlar om att barn är sårbara och i behov av stöd och skydd.

Artikel 12, rätten att få komma till tals, handlar om inflytande och självbestämmande. Inga beslut som berör barn får tas utan att barnet hörts i saken. Dessutom skall hänsyn till barnets åsikter öka i takt med att barnet blir äldre och mognare (BO 2001:17-19).

TIDIGARE FORSKNING OM BARNKONVENTIONEN

Elizabeth Englundhs (2008) avhandling undersöker hur den svenska statens ansvar för implementering sker utifrån ett regionalt perspektiv, och vidare hur barnets möjligheter till utrymme i samhället kan öka (a.a:24). Studiens främsta slutsats gäller behov av utbildning och kunskaper om barnkonventionen, vilket är en förutsättning för framgångsrik implementering (a.a:7). Englundhs forskning ringar in fyra olika förhållningssätt till barnkonventionen inom myndigheter som direkt hanterar sakområden som berör barn vilka framförs som möjlig förklaring varför implementeringen inte sker, eller ser olika ut i olika myndigheter. Konventionen kan utgöra ett så kallat meningserbjudande och ses som en *möjlighet* och en slags fullmakt att använda i arbetet för barn. Den kan också ses som en självklarhet som, att ”detta gör vi redan”. Just inom skolväsendet verkar detta synsätt vara utbrett. Synsätt har också visat att det inte finns något behov av konventionen i den egna verksamheten då den inte efterfrågas. Liksom ännu ett synsätt ringas in av uttrycket att ”det här har inget med oss att göra” och därför berör den inte oss (a.a:226).

I David Suárez (2007) studie undersöks den internationella frivilligorganisationen HREA² som aktivt arbetar för att utveckla och implementera undervisning om de mänskliga rättigheterna runt om i världen. Svårigheterna i ett undervisningsperspektiv menar Suárez handlar både om vad det är för *innehåll* som skall betonas och *hur* vi undervisar om detta. Det finns en djupare kärna och innebörd kring mänskliga rättigheters legitimitet inom skolan vilket relateras till den dolda läroplanens existens. Det explicita arbetet bör fokusera maktrelationer och konflikter i klassrummen i anslutning till de mänskliga rättigheterna framhålls inom HREA (Suárez 2007:61). Implementering måste dessutom ske genom nationella och lokala aktörer i dialog med de institutioner som berörs och med aktörer från både internationella och nationella frivilligorganisationer (a.a:66).

Precis som i Englundhs avhandling är Suárez slutsats att utbildning och kunskaper är viktiga faktorer för att lyckas med implementering av barnkonventionen. Samtidigt råder det brist på forskning om *hur* denna implementering skall gå till, vilket i sin tur skapar problem för dem som har uppdraget att implementera (a.a:66, Englund 2008:31). Parallellt visar undersökningar att barn och ungdomar inte uppfattar att de får någon undervisning om barnkonventionen (a.a:232, Oscarsson 2003:12). Barnkonventionens intentioner krockar på många sätt med verkligheten vilket demonstrerar att det finns ett glapp mellan politisk vilja formulerad i dokument och intentioner till politik i praktiken. Denna krock är min uppsats utgångsläge.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

SYFTE:

Mitt övergripande syfte är att undersöka hur implementeringen av barnkonventionen i gymnasieskolans verksamhet beaktas i skolans arbete. Studien söker klargöra möjligheter för genomförandet liksom befintliga hinder utifrån studie av en gymnasieskolas pedagogiska arbete. Implementeringsproblem undersöks gällande kunskaper och förståelse, skolorganisationens förutsättningar och vilja.

FRÅGESTÄLLNINGAR:

Hur sker implementeringen av barnkonventionen genom lärares undervisning i obligatoriska kärnämnen i gymnasieskolan och genom rektors styrning av skolverksamheten?

² Human Rights Education Associates

Vilken kunskap om och förståelse av barnkonventionen finns hos skolläda och hos undervisande lärare i gymnasieskolan?

Vilket intresse och vilja finns till implementering av barnkonventionen i den pedagogiska verksamheten i gymnasieskolan?

TEORI OCH FORSKNING

Både barnkonventionen och skolan i sig, och i samspel med varandra, måste sättas in i en bredare kontext för att förstås. Denna kontext kan antingen hindra eller möjliggöra en utveckling av dem båda och strukturerna är viktiga att identifiera för att förstå systematiska förändringar inom en grundläggande institution som skolan är. Därför måste jag också kunna visa på vad som faktiskt verkar förbli *detsamma* inom organisationen och försöka ge rimliga förklaringar till varför inga större förändringar sker (Giddens 2001:56).

I mitt teori- och forskningsavsnitt försöker jag visa på *delar* av dessa strukturer för att tydliggöra både barnkonventionen och skolans komplicerade värld. Det görs i relation till mitt syfte med uppsatsen att undersöka barnkonventionens tillämpning i gymnasieskolan. Mitt första avstamp nedan är implementeringsteori. Därefter knyts implementeringen till skolans värld, följt av teoriutveckling om skolkultur och lärarrollen.

IMPLEMENTERING

Att implementera betyder att genomföra, förverkliga och införa.³ Enligt Sannerstedt (2001) betyder ett *implementeringsproblem* att politiska beslut inte genomförs så som beslutsfattarna planerat, alltså styrningens *reliabilitet* är inte fullständig (a.a 2001:28). Styrning sker både direkt och indirekt beroende på de förutsättningar som finns för ett genomförande, och är avgörande för tillämparens handlingsutrymme. Resurser, regler och rekrytering spelar en stor roll för att styrningen skall kunna genomföras. Kontroll är också viktigt. Beslutsfattarnas kontroll rör att tillämparen följer styrningen och det kan ske rutinmässigt på initiativ av beslutsfattare, eller av tillämpare själva.

³ www.synonymer.se/?query=implementera

Implementering diskuteras ofta i två termer, *top-down* och *bottom-up*, vilket beskriver två olika tillvägagångssätt för hur implementeringsforskning skall bedrivas rent metodiskt. *Top-down* utgår från det traditionella perspektivet där man fokuserar på beslutsfattarnas avsikter och där forskningsproblemet är att beskriva och förklara hur lagar implementeras. *Bottom-up* utgår från tillämparnas handlande och där inriktningen kan beskrivas utifrån om lagar överhuvudtaget har någon styrande effekt (Sannerstedt 2001).

Närbyråkratiteorin utformades av Michael Lipsky (1980, refererad i Sannerstedt 2001) där implementeringsproblematiken utgår från ett *bottom-up* perspektiv. Utgångspunkten är att de som arbetar direkt med människor har stort handlingsutrymme och kan själva utforma sin politik framförallt när det gäller verksamhetens innehåll. Skolan är ett bra exempel på en närbyråkrati där det anses legitimt att läraren har utrymme att utforma sina lektioner efter eget önskemål och där självständigheten ses som en nödvändig förutsättning för yrkesrollen. Samtidigt styrs verksamheten ofrånkomligt indirekt genom till exempel styrdokumentens riktlinjer, liksom andra faktorer så som resurser i form av tjänster, lönesättning och tillgång till lokaler (a.a).

IMPLEMENTERINGENS MEKANISMER

Lennart Lundqvist (1987:43) menar att om man skall förstå bristande styrningsmekanismer skall vi rikta vår uppmärksamhet mot *tillämparen* och det definieras tre nödvändiga villkor för en framgångsrik implementering. Tillämparen skall *förstå* beslutet. Tillämparen skall *kunna genomföra* beslutet. Tillämparen skall *vilja genomföra* beslutet.

För att kunna *förstå* måste den direkta styrningen vara *tydlig*. Politiska reformer har ofta en brist i sina formuleringar där mycket av innehållet är målstyrt. Mål som lämnar stort företräde till tolkningar och motstridigheter. Vaghet i politiska reformer handlar ofta om politiska kompromisser där olika intressen styr förhandlingarna åt ett eller annat håll. Även då det råder enighet på bred front kan implementeringsproblem uppstå om kritiska röster på den arena som beslutet berör motsätter sig en politisk reform (Lundqvist 1987, refererat i Sannerstedt 2001:29).

För att *kunna* genomföra beslut måste en rad olika kriterier uppfyllas. Tillämparen måste ha *resurser* att kunna genomföra besluten så som pengar, lokaler och personal. Utan extra resurser blir kvalitetsreformer ofta omöjliga att utföra.

Därför måste det också finnas en *vilja* hos tillämparen. Om reformen har förstått och viljan och motivationen finns för reformens genomförande ökar chanserna för en lyckad implementering. Därför är det viktigt att ha kunskaper om och förståelse av vad en reform innebär, att kunna ta till sig och reflektera över den samt även inse att reformer är en process som kräver tid för implementeringen. Ibland mellan fem till tio år eller ännu längre (Sannerstedt 2001:28-39, BO 2001:51).

IMPLEMENTERING I SKOLANS VÄRLD

Många gånger har jag fått höra under min utbildning att skolan är som ett trögflytande skepp och att det inom själva skolbyggnaden ligger ett tungt historiskt arv som både visar vägen för hur min roll som lärare ser ut, vad kunskap är och hur jag som lärare förväntas se på elever. Samtidigt verkar det finnas stor variation mellan enskilda skolor för om en implementering hindras eller möjliggörs. I nästa avsnitt redovisas mitt andra teoretiska avstamp, organisationsteori med inriktning på skolkultur som jag avser relatera till min studie och som berör organisationers brist på förändringsbenägenhet. Om man skall kunna förstå Lundqvist teori, där *tillämparen* anses vara viktig för att ett förändringsarbete skall ske, måste jag förstå de bakomliggande mekanismer inom en organisation som faktiskt kan stå i vägen för tillämparen.

SKOLKULTUR – VAD ÄR DET?

Enligt Anders Persson (2003) är kulturbegreppet ett av det svåraste begrepp att förstå inom nutida diskurser då betydelsen varierar för olika människor. Persson ger följande definition, som jag bygger vidare på här:

Den uppsättning idéer, värderingar, normer och institutioner som kännetecknar en skola och den anda eller klimat som utmärker den. Skolkulturer anger ideal och riktlinjer för förståelse och handlande i skolan (Persson 2001:11).

Kulturer reglerar möjligheter att agera och gränssätter handlingsutrymmet eftersom det finns vanor, rutiner och traditioner inom kulturen. Därav är kultur en företeelse som förankrats i generationer där uttryck som att ”så här har vi gjort i alla tider” kan ses som ett vardagligt uttryck för kulturers tröghet. Enligt Persson finns det ett spänningsfält mellan tröghet och förändring. Oavsett om kulturen är svag eller stark har den en stor påverkan på hela organisationen (Persson 2001:14-15). Skolkultur bör också enligt Persson betraktas i pluralis eftersom olika skolor kan ha stor variation gällande synen på normer och värderingar, hur det sociala samspelet fungerar och varierad förmåga att anpassa sig till sin omgivning. Lika för alla är att skolor inte endast *är*

kulturer. Skolor har också ett samhälleligt uppdrag att förmedla kultur. Å ena sidan har skolan enligt beslut från riksdagen, uppdraget att spegla det svenska samhällets historia och kultur genom att socialisera elever till svenska medborgare. Å andra sidan skall skolan arbeta mot en rad fenomen så som till exempel bristande jämställdhet. Skolan skall också bana väg för ett samhälle som är öppet för förändringsvilja och som ter sig mycket annorlunda än dagens (a.a:19-24).

LÄRARROLLEN – EN DEL AV RÅDANDE KULTUR

Gunnar Berg (1999) klargör att skolkulturbegreppets innebörd avgörs av det sammanhang där skolkultur diskuteras. Berg menar att det finns ett antal beröringspunkter som alla har gemensamt och som han kallar för *frusna ideologier*. Skolkultur ses som den etablerade värdebasen inom en institution. Berg delar upp skolan i fyra olika nivåer för att förstå dess byggstenar enligt följande som jag bygger vidare på här.

Nivå 1 handlar om det pedagogiska arvet. Detta kan formuleras som en nödvändighet att skolan måste ses i ett historiskt perspektiv. Den så kallade dolda och officiella läroplanen är betydelsefullt. Läroplanskoder kan uttryckas som principer för organisation av omvärlden. För att urskilja grundläggande värdebaser som finns representerade i olika historiska och nutida läroplaner har Lundgren (1979, refererat i a.a:79) skapat en begreppsapparat, den moraliska-, klassiska-, realistiska- och rationella läroplanen. Englund (1986, refererat i a.a:80) har utvecklat vidare och lagt till, den medborgliga koden, som ses representera den officiella läroplanen av idag. I detta perspektiv uttrycker koden de uppgifter som staten föreskriver skolan att verkställa vilka kan förstås utifrån det kapitalistiska och demokratiska samhällets framväxt. Berg menar att undervisningens faktiska innehåll idag snarare ligger i linje med den dolda läroplanen, än med den officiella dito. Den dolda läroplanens värdebas ses härstamma långt tillbaka i det feodala bondesamhället där läroplanskoden bottenar i ord som kulturarv, protestantisk moral och etik. Den handlar också om vad elever egentligen lär sig i skolan så som att de skall uppföra sig som förväntat och underordna sig maktstrukturer. Retorik med eget ansvar och inflytande sker inom givna ramar.

Nivå 2 handlar om de värdebaser som lärares olika professionalism uttrycker och där en yrkeskår först kan uppstå när den har legitimitet från sin omgivning. Här är graden av tillåtande självständighet inom rådande kultur och yrkesgrupp viktig och det handlingsutrymme som finns innanför denna gräns. *Nivå 3* knyter till lärarprofessionalismen och som ytterst vilar på den dolda läroplanens konservatism och individualism i motsats till den officiella läroplanen som synliggörs

med ord som samarbete och flexibilitet. *Nivå 4* handlar om skolors dominerande organisationskulturer och är nära kopplande till de existerande normer som råder inom skolans organisation och att det kan få konsekvenser för spänningen mellan den aktuella organisationens existerande kultur och dess normsystem som förändringen bottenar i (a.a:43-47).

Implementeringsteorier fokuserar på hur en reform kan möjliggöras och vilka hinder som ligger i vägen för en framgångsrik process. Att rikta uppmärksamheten på tillämparen anser jag vara högst relevant när det gäller lärarrollen, som både genom sin roll som närbyråkrat och som en del av sin profession kan möjliggöra eller hindra en implementering. Detta för att läraren ofta kan agera helt utan insyn i klassrummet. Skolkulturer lägger dock ramar för denna självständighet med osynliga strukturer som antingen kan möjliggöra eller hindra en skolutveckling åt det ena eller andra hållet. Inte minst synen på barn är viktig som nästa avsnitt visar.

LIKVÄRDIGHET I SKOLAN?

I en studie i Frankrike av Pierre Bourdieu och Jean-Claude Passeron (1977, refererat i Broman, Reich och Hägerström 2002:59) läggs fokus på skolan som *klassreproducerande*. Genom dolda, symboliska mekanismer upprätthålls klasser inom skolan bland annat genom vilket språk som gäller och vad som belönas i skolan (a.a:59-60, jmf även Bernstein 1975, referatet i Broman, Reich & Hägerström 2002). Studien visar att medel- och överklassbarn lyckas bättre med att ta sig vidare till högre utbildningar och bättre positioner i samhället och att detta inte är en slump utan sker helt i samverkan med skolans syfte och avsikt. En konsekvens blir att man kan se utbildningssystemet som en reproducerande kraft och där dess funktion är att bevara och till och med att förstärka existerande samhällsstrukturer istället för att möjliggöra en social förändring och rörlighet. Detta leder till att den så kallade snedrekryteringen till högskolor kvarstår trots retorik om dens motsats att ge likvärdighet chansen till alla elever. Klasskillnader reproduceras i och genom skolan och då sker även en reproduktion av utbildningsmönster. Bourdieus klassbegrepp bygger på innehav av ekonomiskt, kulturellt, och socialt kapital vilket innebär olikartade positioner inom samhällsklasstrukturer.

Donald Broady (1998, refererat i Broman, Reich & Hägerström 2002:64) undersöker den dolda läroplanen och dess funktion i skolan och visar att den gynnar medelklassbarn. Medelklassbarnen känner och lär sig hantera den dolda läroplanen och kan därför sägas vara mer på deras sida. För barn med arbetarklassbakgrund, kommer den dolda läroplanen att för dem enbart bli något att lyda och som kräver anpassning.

Broman, Reich och Hägerström (2002) konstaterar att det finns få studier utifrån ett klassperspektiv med läraren i fokus. Läraren ses snarare som representant för skolan och är alldeles för transparent som kultur- och värdebärare (a.a:13). Detta får konsekvenser inte minst utifrån ett klassperspektiv där läraren, med en högskoleutbildning bakom sig, själv ofta härrör ur och skulle kunna placeras in i en medelklass. Lärares klassbakgrund och vilken betydelse den kan få i klassrummet framgår av Staf Callewaert och Bengt Nilssons (1977, refererat i a.a:65) studie som visar att lärarna förstod barn med medelklassbakgrund bättre även om de inte hittar belägg för att arbetarklassbarn blir diskriminerade i skolan.

SAMMANFATTNING

Implementering av ett politiskt beslut är en komplicerad process som på vägen kan möta många olika hinder. Studier visar att skolor har problem med en organisation som på många sätt inte släpper in elever i verksamheten. Det gäller varken utifrån styrdokumentens eller utifrån barnkonventionens mål och en möjlig förklaring kan vara att det fortfarande är en dold läroplan som styr, i stället för den officiella. Den dolda läroplanen påverkar synen på elever som ses som passiva och initiativlösa som skall fyllas med givet kunskapsinnehåll och fostran. Dessutom visar forskning att barn från medelklassen gynnas i en skola som skall vara likvärdig för alla. Bergs olika nivåer om skolkulturer kompletterar Lundqvist modell i förståelse av mekanismers styrning i den komplicerade process som gäller för en lyckad implementering.

METOD

I nästa avsnitt redogör jag för min studies avgränsningar, metodval och urval. Dessutom diskuterar jag vad själva genomförandet inneburit och avslutar med hur jag använt mig av de forskningsetiska råden i denna process.

STUDIENS AVGRÄNSNINGAR

Studien bygger på kvalitativ forskarmetod. Med undersökningen vill jag få en bild av hur olika aktörer *förstår* barnkonventionen och reda ut om det finns en *tröghet* inom skolan som organisation att implementera barnkonventionen. Detta vill jag också relatera till aktörers *vilja*. Urval av vilka respondenter som skulle väljas ut bygger på den kontakt jag har på min VFU-skola. Denna skola väljs utifrån min teoretiska bakgrund, vilket jag kommer att gå närmare in på under urvalsdiskussionen. Eftersom implementeringsteori ingår i min uppsats tycker jag att det är viktigt att ha med flera dimensioner på tillämpare inom organisationen så som rektor, skolledning och lärare.

Utifrån den likvärdighetsdiskussion jag fört har jag fokuserat på klassperspektivet. Jag är fullt medveten om att det finns andra problem i skolan som bland annat kan diskuteras utifrån genus och etnicitet. Denna diskussion lämnar jag dock och avgränsar från i denna uppsats.

SAMTALSINTERVJUER

När man använder sig av samtalsintervjuer som metod är det "svarspersonerna själva och deras egna tankar som är studieobjektet" (Esaiasson m.fl. 2007:258). Jag använde mig av tematiska intervjuguider för rektor respektive lärare (se bilaga 2 och 3) som utarbetades i direkt anslutning till min teoretiska bakgrund samt studiens syfte och frågeställningar. De bygger på frågor av öppen karaktär för att ge respondenterna möjlighet att fritt uttrycka sig och förklara vad de upplever som mest viktigt gällande det område som ligger i fokus för undersökningen, och där följdfrågor varit möjliga att ställa för att få fram ett mer innehållsrikt svar (a.a).

I valet av vem jag skall intervjua har jag sökt att upprätthålla en vetenskaplig distans och därför har respondenter valts av de jag tidigare inte känner på skolan. Respondenter har valt utifrån kriterier att få ta del av så olika tankar som möjligt och maximera urvalet av dessa. Jag måste samtidigt förhålla mig till hur mycket arbete jag kan lägga på varje respondent, med tanke på uppsatsens begränsningar (Esaiasson m.fl. 2007:293-294). Även Jan Trost (2005) menar att ett fåtal väl utförda intervjuer är bättre än ett flertal mindre ingående. Min VFU-handlare på skolan hjälpte mig att hitta dessa villiga respondenter utifrån mina önskemål gällande spridningen, se nedan.

SKOLA

Min VFU-skola är en gammal och väletablerad skola som i sin begynnelse minst sagt betraktades som nyskapande. Nu värderar skolan sina starka traditioner högt samtidigt som skolan marknadsför sig som pedagogiskt nyskapande. Av anonymitetsskäl går jag inte in på varken skolstorlek eller inriktningar. Däremot på grund av undersökningens utformning nämner jag att studien inriktar sig på gymnasieskolan.

Att jag valt just denna skola är att jag anser det högst intressant att studera skolans klasstruktur utifrån ett likvärdighetsperspektiv och hur skolans organisation och skolkultur förhåller sig till barnkonventionen på denna punkt. Här går framförallt svenska barn med medel- eller överklassbakgrund och kan beskrivas som en framgångssaga inom skolvärlden där elever blir framgångsrika i samhällslivet, i anslutning till Bourdieu och Passerons forskning ovan. Utifrån min teoretiska utgångspunkt är dessa elever väl anpassade till den dolda läroplanen och söker

relativt omgående in till högskolan för vidare studier⁴. Samtidigt finns det en djupare outtalad struktur i skolan och som är utforskad.

REKTOR OCH LÄRARE

Jag anser att för min undersökning är det viktigt att intervjua rektorn som är skolans ledare och väsentlig i en styrningskedja som påverkar nästa led i kedjan (Sannerstedt 2001:24) och att ledarskapet kan få stor inverkan på hur barnkonventionen beaktas. Lärarna är också relevanta som enskilda närbyråkrater med ett stort egenansvar att undervisa och deras syn på barnkonventionen kan ha en stor betydelse. Jag har valt lärare som undervisar i kärnämnen. Samtliga nationella program omfattar 8 stycken sådana (www.skolverket.se). Med tanke på etiska råden att anonymisera lärarna kommer jag inte redogöra för vilka deras ämnen är. Jag har försökt att utgå från principen om maximal variation. Det visade sig i min urvalsprocess att de valda fyra lärarna undervisade i sammanlagt 12 olika ämnen på skolan.

GENOMFÖRANDE

En viktig process i min arbetsgång har handlat om att hitta intressanta teoriområden. Redan i kursen *Metod i Sambällskunskap* började jag att sälla bland olika teorier. Jag ville hitta en kombination av teorier som kompletterade varandra på ett bra sätt. Under tidigare kurser på lärarprogrammet blev jag fascinerad av teorier om den dolda läroplanen och om skolkulturers påverkan på skolan som organisation, en organisation som redan är så huggen i sten. Att kombinera implementeringsteori med skolkultursteori blev enligt mig en lyckad förening eftersom skolans värld kan betraktas som komplex.

ANALYSINSTRUMENT

När min teoribakgrund var klar började arbetet med att skriva mina tematiska frågeställningar där jag både fick hjälp av min handledares goda råd och *Metodpraktikans* kapitel 14 om samtalsintervjuer. Intervjuguiden som sedan utarbetades kan också ses som del av metoden att säkerställa studiens *reliabilitet* och *validitet*. Trost (2005) anser det märkligt att tala om dessa två begrepp i samband med kvalitativa studier då syftet just är en strävan att komma åt så många olika åsikter som möjligt (a.a:112). Frågorna gäller om jag i min studie verkligen mäter det jag påstås mäta och om min operationalisering syns och tydligt kan kopplas till syfte och frågeställningar (Esaiasson m. fl. 2007: 66,70). Jag har utifrån Trosts rekommendation samlat in materialet så noggrant som möjligt (Trost 2005:113). I mitt fall har det inneburit att jag spelat in mina intervjuer. Två intervjuer transkriberades vilket visade sig ta ca två dagar per intervju att

⁴ (<http://siris.skolverket.se/>).

sammanställa och i samråd med min handledare, letade jag sedan efter röda trådar så som återkommande tema i resterande material. Jag har lyssnat på intervjuerna flera gånger för att vara säker på att jag inte missat något. I samband med min resultatredovisning har jag också valt, med handledares direktiv att anonymisera vissa uttalanden. Detta innebär att citat till viss del är omskrivna vilket de etiska råden, i vissa situationer, föreskriver. Jag har försökt att göra dessa omskrivningar på ett sådant sätt att de inte förändrar uttalandenas andemening.

INTERVJUSITUATION

Val av plats för intervjuerna rekommenderas vara en plats som uppfattas som trygga för respondenterna (Trost 2005: 44). I mitt fall skedde dessa på skolan eftersom rektor och lärare var stressade och det gällde att få tid till intervjuerna. Jag funderade på om det skulle kunna få en betydelse för intervjuernas innehåll att de faktiskt skedde på skolan. Vissa frågor skulle kunna uppfattas som känsliga och skulle respondenterna verkligen kunna uttrycka fritt vad de kände? Det finns förstås en möjlighet att vissa kände det så. Jag försökte agera lugnt och bemötande och personligen var min upplevelse att de alla var engagerade och angelägna om att försöka svara på frågorna jag ställde. Jag har också under själva intervjuerna funderat på min egen förförståelse och försökt att låta respondenterna tala så fritt som möjligt utan min påverkan. En av de första intervjuerna gjordes i ett lärarrum vilket inte var så lyckat, för det var ganska mycket spring. Därefter var jag tydlig med att uttrycka att det var viktigt att vi kunde dra oss undan i ett rum där vi kunde tala ostört vilket också sedan skedde.

FORSKNINGSETIK

I arbetet med ett forskningsprojekt finns det en hel del att tänka på gällande etik. Förutom *Lagen om etikprövning av forskning* (2003:460), som skyddar den enskilda människan och respekten för människovärdet vid forskning, finns det dessutom inom humanist- och samhällsvetenskaplig forskning etiska riktlinjer som handlar om god sed. *Vetenskapsrådet* (1990) tar upp fyra grundläggande krav på vad god forskning bör ta hänsyn till.

Informationskravet innebär att jag bland annat skall informera respondenterna om syftet med studien och klargöra villkoren för ett deltagande. Detta gjorde jag dels genom ett informationsblad (se bilaga 1) och dels genom att ge information vid första kontakten per telefon. Jag möjliggjorde också för respondenterna innan intervjun att ställa eventuella frågor om studien (a.a:5).

Samtyckeskravet innebär att respondenten själv har rätt att bestämma över sin medverkan (a.a:9). Ingen var intresserad att avbryta intervjun och ingen respondent nekade mig möjligheten att

intervjun spelades in. Information om hur lång tid jag behövde för frågestunden uppgav jag i inledningssamtalet per telefon.

Konfidentialitetskravet handlar om att respondenterna skall känna sig trygga med att allt som sägs anonymiseras (a.a:12). Därför märkte jag banden på ett sådant sätt att ingen annan än jag förstod betydelsen av markeringarna och tillsammans med anteckningarna förvarades dessa på en säker plats. I uppsatsen försöker jag också på bästa sätt att anonymisera skolan så att ingen skall kunna identifieras. Med tanke på syftet för min undersökning, där val av skola var strategiskt viktig, bad jag min handledare att vara extra uppmärksam på om jag i något sammanhang avslöjat för mycket.

Respondenterna skall också känna sig trygga med hur de insamlade uppgifterna används, vilket det så kallade *nyttjandekravet* tydliggör. Information om att materialet endast får användas till forskningsändamål (a.a:14) förtydligades både i den information jag skrivit och innan själva frågestunden.

RESULTAT

Som analysinstrument i denna resultatredovisning kommer jag utgå ifrån min teoretiska bakgrund. Implementeringsteori, där det enligt Lundqvist finns tre villkor för en lyckad implementering, ligger i fokus när jag tittar på tillämparens möjligheter att kunna, förstå och vilja implementera barnkonventionen. Perssons teorier om skolkultur och Bergs teorier om bland annat en ”frusen ideologi”, där den dolda läroplanen dominerar istället för den officiella, är viktiga redskap att använda när jag bearbetar materialet. Engdahls distinktioner så som att barnkonventionen ses som ett meningserbjudande, eller en självklarhet, att inget behov finns eller detta har inget med oss att göra, är också användbara när jag redovisar mitt material. Jag har i min undersökning intervjuat en rektor och fyra lärare. Lärarna undervisar i sammanlagt 12 olika ämnen var av minst fem olika kärnämnen (se sidan 12). Jag bygger redovisningarna på fyra analytiska teman enligt följande.

MÖJLIGHETER OCH HINDER FÖR FÖRNYELSEARBETE

Ett övergripande syfte är att undersöka hur implementeringen av barnkonventionen beaktas i den gymnasieskola jag undersöker vilket i grunden bygger på rektors och lärares upplevelser av möjligheter och hinder gällande förnyelsearbete på skolan.

Det framgår av intervjuerna att det finns en speciell anda i skolan, som egentligen inte är uttalad, men som uttrycks som att ”det är högt i tak” för lärares möjligheter till självständigt arbete. Detta

skulle i sin tur kunna tolkas som att möjligheter till ett förändringsarbete är stort om lärare så skulle önska, vilket en av lärarna uttrycker

Vi har korta beslutsvägar och öppna dörrar. (...) Det finns en öppenhet, en bra kommunikation. (...) Jag upplever att jag kan ta en öl med överordnade och det är trevligt (...) det finns en yrkesmässig respekt. Jag vet vem som är chefen och det tycker jag funkar bra. Alla led. (...) Vi har väldigt fria tyglar. Det är få pekpinningar uppifrån hur mitt klassrum skall se ut. (...) Sen beror det väl på arten som jag gör. Om jag tog med min någon från nationaldemokraterna så kanske det inte skulle vara lika högt i tak. (...)

Lärare C

Lärarna ger uttryck för upplevelse av stor frihet i sitt arbete och en särskild kultur i skolan av öppenhet och korta beslutsvägar, och samtidigt respekt för rektor, elever, föräldrar och kollegor i sitt arbete. Citatet illustrerar väl lärarrollens mitt emellan position, som innebär en frihet i relation till skolkultur, styrdokument och elever och föräldrar.

Skolans rektor uttrycker svårigheter som finns på alla skolor med förnyelsearbete.

Nä, jag ser inte det som ett hinder att genomföra förnyelsearbete här, snarare tvärtom (...) Det är svårt överallt, det är inte lättare eller svårare här. Det som jag tycker vi har svårt att ta till oss är vetenskapligt baserad forskning kring pedagogik.

Rektor

Rektor har att agera i relation till både skolans fasta förankring i traditioner och svårigheter och krav om förnyelse och pedagogisk förankring.

En av lärarna uttrycker upplevelse av mötet med skolkulturen som nyanställd och hur en anpassning har skett över tid av denna.

(Det) ... finns vissa traditioner som är heliga kor. Först upplevde jag det som en rest från början av nittonhundratalet (...) men sen har jag väl *mjuknat* litegrann måste jag säga. För dom (eleverna) tycker det är roligt och det är en trevlig tradition (...) det inte bara är en trevlig tradition utan en slags *markör*. (...) Det låg ju lite i tiden, det traditionalistiska.

Lärare C

Traditioner framstår trots allt som ett hinder för förnyelsearbete och en slags tröghet i skolans verksamhet, vilket följande lärare uttrycker.

Det är nog ganska trögt. Vi har ju traditioner som vi vill värna om och dom är man måna om att ha kvar. (...) Pedagogiskt så är det inte jätteinnovativt och det är både på gott och ont. Det finns ju mycket traditionellt som är mycket bra och frågar du eleverna så vill dom ju gärna ha katederundervisning. Då slipper dom ju tänka själva.

Lärare B

Det finns även lärare som uttrycker direkt motstånd inför pedagogisk förnyelse.

Att det är högt i tak på skolan och lärarna får mycket utrymme för självständigt arbete kan också upplevas som isolerande. En lärare uttrycker att organisationsstrukturen i sig på skolan skapar begränsningar för förändringsarbete.

Samarbetet mellan lärare är också väldigt svårt att få till på en sån här skola eftersom vi har våran arbetstidsorganisation. Man måste vara här och göra sina lektioner. (...) På dom andra ställena har man arbetsförlagd tid och då är man på skolan 35 timmar i veckan. (...) Det gör att det blir svårare att samarbeta för folk finns inte här. (...) Våra lokaler är lite trögjobbade framförallt på NO-sidan och ställer till det och gör att man inte kan göra det som man önskar. Då kanske det är bättre på andra ställen.

Lärare B

Det är uttryck för en ständig svårighet för lärarnas arbetssituation med lokaler och schemalagd tid.

Sammanfattningsvis uttrycks en stark traditionsbunden skolkultur som både ger lärarna frihet men samtidigt inramar möjligheter till förändring på särskilt vis. Skolans kultur genomsyrar såväl pedagogisk förnyelse som organisatoriska förutsättningar då skolan har valt att inte ha arbetsplatsförlagd tid.

LÄRARES IMPLEMENTERING AV BARNKONVENTIONEN I OBLIGATORISKA KÄRNÄMNEN I GYMNASIESKOLAN OCH REKTORS STYRNING AV SKOLVERKSAMHETEN

Av de resultat som framgår kan man urskilja två olika synsätt på om det verkligen sker en implementering av barnkonventionen eller inte på skolan. Ett synsätt bottnar i att lärarna uppfattar det som om det råder stora likheter i styrdokumentens värdegrund och barnkonventionens stadgar.

Jag är inte medveten om det själva skrivna i barnkonventionen. Jag har, tror jag, en slags maggropskänsla för hur man behandlar människor (...) Jag *tror* att det står fina saker om hur man skall behandla de små. Det ligger där som ett raster.

Lärare A

Det andra synsättet visar på att lärarna faktiskt uppfattar det som om undervisningen om barnkonventionen är mycket begränsad oavsett ämne. Ett faktum som en lärare uttrycker som olyckligt.

Om man tittar på det här med FN-organ har det ju en tendens att hamna under samhällskunskapen. Då blir det så oerhört låst vid ett enda ämne. Så jag tror många mer

sådana här schemabrytande grejer där man faktiskt talar om och där man kan peta in det på en massa olika sätt är rätt så spännande.

Lärare B

En lärare uppfattar det som om att det inte bedrivs någon sådan undervisning i klassrummet.

Jag måste nog bekänna att jag *har* inte så mycket av detta (...) Jag har hört begreppet men det är mer ett begrepp som fladdrat förbi. Det finns inget av det medvetet i alla fall.

Lärare D

Det framgår också att lärarna inte får några direktiv kring hur barnkonventionen skall implementeras från skolledningen. Det är upp till varje lärare i sina egna ämnen att ta ansvar för om undervisning sker och rektorn har ingen insyn hur den undervisningen ser ut.

Vi jobbar inte med barnkonventionen i vårt uppdrag, utan det är skollag, läroplan och de andra styrdokument vi har här på skolan.(...) Får jag vara lite provokativ, mitt uppdrag är de styrdokument jag har (...) sen att de ligger som ett övergripande, en del över allt. Det är ju det samma som med mänskliga rättigheterna. Det (barnkonventionen) står ju inte i Göteborgs kommuns styrdokument till exempel.

Rektor

Däremot menar rektorn att barnkonventionen synliggörs i de lokala läroplanerna vilket dock inte upplevs lika tydligt av lärarna.

Vi använder inte det begreppet, barnkonventionen. Jag tror i alla fall att vi pratar om medinflytande och samplanering. Jag tror att det står i alla fall men det var längesedan jag läste det. Du får ursäkta.

Lärare D

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att det synsätt som framkommer visar på den problematik som ett implementeringsproblem brottas med. Direktiven är inte tydliga. Det finns inte en direkt styrning från skolans ledning om att implementera barnkonventionen vilket leder till att tolkningarna bli fria och självständiga. Den undervisning som sker på skolan är oftast begränsad till ett ämne i framförallt samhällskunskap men inte ens där upplever lärarna att den är speciellt utpräglad.

KUNSKAPER OM OCH FÖRSTÅELSE AV BARNKONVENTIONEN HOS SKOLLEDNING OCH UNDERVISANDE LÄRARE I GYMNASIET

Generellt svarar alla lärare att de har bristfälliga kunskaper om barnkonventionen och de tre grundprinciperna 2, 3 och 12 (se ovan sid 3) måste jag redogöra för innan vi kan diskutera dem.

De inte är riktigt säkra på vad de innebär eller hur de skall tolka innehållet. En iakttagelse jag gör i mötet med respondenterna är att de i inledningen av intervjuerna är oroliga över sina kunskaper om barnkonventionen. Alla fem respondenterna uttrycker i någon form något som citatet nedan får gestalta.

Jag har lärt mig att inte vara kaxig, eftersom jag inte vet vad som står i barnkonventionen så kan jag inte rakt av säga att jag inte behöver barnkonventionen.(...) det är inte så att jag skulle klara ett läxförhör på det.

Lärare A

Artikel 2, förbud mot diskriminering, anser rektorn är något som det arbetas kontinuerligt med på skolan och som också verkar vara väl förankrat med lärarna syn.

Vi har dels en antimobbingsplan (...) En av grundpelarna på skolan är man skall respektera varandra och att vi tycker det är *bra* att vi är olika. (...) Vi jobbar med kamratstödjare, vi jobbar med elevvårdsteam (...) vi har tätare möten än många andra skolor, vi träffas regelbundet varje vecka.

Rektor

Detta arbete genererar ut i ett arbete i praktiken som också eleverna får ta del av.

Varje årskurs ett har elevrepresentanter, kamratstödjare, som har regelbundna samtal med kurator för att få stöd och hjälp i sitt arbete. Vi klassföreståndare träffar dom och diskuterar och de brukar ta detta på allvar och ställa upp och hjälpa varandra och komma och säga till om någon är utsatt.

Lärare B)

Dialog i klassrummen är något som alla lärare menar att de ständigt för angående diskriminering där dels läraren själv tar på sig en uppfostrande roll och dels markerar vilka direktiv som finns ovanifrån och som alla på skolan måste följa.

Det kan vara ganska hårda ord ibland, kring homosexuella, kring invandrare utan att dom tänker på vad dom säger. Där får man sätta ner foten och säga nej, det är inte okej att säga bög eller blatte. Det blir ett ordval, ett klimat som inte är bra. (...) Det jobbar vi aktivt med, både med skolans egna stadgar och även i klassrummet med avtal. (...) Man lägger upp riktlinjer för hur vi ska arbeta för att alla ska må bra...

Lärare C

Samtidigt kan jag uppfatta en skillnad i åsikter mellan rektor och lärare angående om det är att betraktas som ett problem att skolans elever är relativt homogena. En utslagsmekanism som bidrar till att det sker en segregering är det faktum att elever är studiemotiverade.

Ja, det är en väldigt likartad grupp alltså i den bemärkelsen att det är en väldigt studiemotiverad grupp och att man gjort ett självständigt val att komma hit. Men sen om du tittar på individerna var för sig här så ser de *extremt* olika ut. (...) Det är allt från överklassbratsen till sådana som kommer från ganska små förhållanden med en helt annan stil till en del som är ganska udda.

Rektor

Elever på skolan domineras av en övre medel- och överklassbakgrund, vilket bidrar till *unika* problem menar samtliga lärare i min undersökning. De uttrycker en önskan om att segregeringen inte var så stor. Alla lärare menar att detta inte ger eleverna en rättvis bild av hur samhället ser ut och bidrar till att indirekt spä på fördomar om dem som inte tillhör den grupp eleverna själva tillhör. Samtidigt kan citaten illustrera ett uttalat synsätt som kan tolkas som ett uttryck för rådande kultur där även respondenterna med sin klasstillhörighet betraktar verkligheten med medelklassglasögon på näsan.

Dom (eleverna) (...) kommer oftast från ekonomiskt starka hem och många unga är ofta från Örgryte, Askim och Hovås. Många har *aldrig* satt sin fot i Angered eller Hjällbo. Invandrare är något konstigt och farligt och nån som stjälar ens moppe och spöar upp en på stan. (...) Jag tittade på min klasskatalog häromdagen. (...) Dom är så jävla lika, de har samma kläder, samma frisyrer, samma värderingar. Det behövs *ruskas* om. Jag hade gärna sett att vi aktivt försökte rekryterade fler ungdomar från mer socialt belastade områden. Fler invandrare, fler muslimer, fler som *stickar* ut. (...) Det finns ju enstaka elever. Dom försöker man uppmärksamma litegrann samtidigt får dom inte känna sig utpekade. Hej, jag är klassens turk.

Lärare C

Det finns också en utsorteringsmekanism som handlar om att skolan har ett visst rykte som s.k. ”bratsskola” vilket bidrar till att elever med annan bakgrund inte söker sig till skolan. En lärare menar att genom att bredda rekryteringen av elever och motarbeta segregationen skulle detta rykte delvis kunna elimineras och bidra till att den negativa bild som finns av skolan åtminstone blir mindre betydelsefull.

Det hade nog inte missgynnat skolan i alla fall. Då hade man automatiskt fått en helt annan bild på skolan utifrån också. Det hade inte bara blivit dom blonda tjejerna med rakt hår. (...) är man då lite annorlunda så söker man inte till skolan.

Lärare B

Förståelsen gällande artikel 3, om barnens bästa, är artikeln som alla respondenter vill få förklarad mest ingående. Samtidigt är det artikelns synsätt med betoning på barns sårbarhet och behov av stöd och skydd, som genomsyrar många av de svar som respondenterna ger och som inte minst kommer i uttryck när vi diskuterar artikel 12, gällande barns rätt till inflytande och självbestämmande.

Vi har inte elevdemokrati här. De bestämmer inte över lärare, de bestämmer inte över ekonomiska frågor (...) *Elevinflytande* är en mer korrekt term menar jag. Det innebär att man har inflytande över studiernas uppläggning. (...) En del frågor bestämmer faktiskt *jag* rakt upp och ner.

Rektor

En lärare redogör för hur innehållet i undervisningen styrs åt det håll som läraren anser lämpligast.

Man lägger fram det på lite olika sätt så *att* de ska välja det som jag tycker att de ska välja. Men ibland har de ju ingen aning heller, om hur de på bästa och enklaste sätt ska komma till målet. Då är man inte alltid så demokratiskt kanske. Utåt sett hoppas jag att de *tror* att man är det. Men ibland är man nog lite småful och försöker lura dom och lägga fram det så att det passar mina egna intressen.

Lärare B

En lärare motiverar varför det är viktigt och ansvarsfullt att styra eleverna i sin kunskapsinhämtning och varför ett sådant inflytande inte är bra för eleverna att ha.

Dom plockar ut russinen i det dom tycker är jävlig rolig och sen bryr dom sig inte om den där andra viktiga delen. Dom måste få knyta ihop allt detta till en helhet och där tror jag att jag kommer jag in som en viktig del.

Lärare D

När det gäller vems roll det är att se till att grundprinciperna följs anser rektorn det som sin skyldighet genom ett formellt krav enligt skolagen. Ett påstående som egentligen går emot det som redogjorts för tidigare, att det faktiskt inte finns en sådan skyldighet.

I vissa situation använder lärarna barnkonventionen som ett redskap och de tycker att detta är en viktig roll som de måste ta.

Kommer man från ett hem med *starka* konservativa värderingar där mamma och pappa är knallblå moderater och man själv är med i MUF och hej och hå, så kan det vara svårt att se den andra sidans argument och sidor. Inte så att omskola dom i någon fåra men lära sig att se en annan verklighet, att se att det finns ett annat *sätt* att se saker och ting. (...) Det låter väldigt högrävande det här men att fostra demokratiska individer som kan fungera i samhället utan att vara extrema åt nåt håll. Om jag lyckas med det så tycker jag det är viktigare att dom går från klassrummet när kursen är klar med *den* förmågan.

Lärare C

Sammanfattningsvis kan jag med ovan citat konstatera att både rektor och lärare själv upplever det som om de har kunskapsbrister gällande barnkonventionen samtidigt som de generellt upplever det som om de faktiskt följer den. När det gäller arbetet mot diskriminering finns

direktiv genom bland annat de lokala styrdokumenterna utifrån värdegrundsbete för hur man skall hantera denna fråga och som genererar ut i ett arbete i praktiken. Det finns dock inbyggda motsättningar genom betygssystem och rådande skolkultur i arbetet mot diskriminering.

Elevens inflytande är både praktiskt, och på grund av en barnsyn som delvis överensstämmer med artikel 3, starkt begränsade. Att barn skall höras i alla frågor som rör dem anser rektor och lärare också vara en omoralisk omöjlighet. I mitt resultatunderlag finns det heller inget som tyder på att hänsyn tas till elevens mognad efter ålder. Inflytandet ser i stort likadant ut oberoende av ålder.

INTRESSE OCH VILJA TILL IMPLEMENTERING AV BARNKONVENTIONEN I DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN I GYMNASIESKOLAN OCH DEN DOLDA LÄROPLANENS MEKANISMER

Det råder delade meningar om man tydligare skall beakta barnkonventionen på skolan. Flera lärare uttrycker en vilja till studiedag gällande ämnet samtidigt som jag kan se att antal år i yrket visar sig relevant när det gäller prioriteringar i frågan.

Jag är en gammal man ju så jag känner att det är inte det första jag tänker på när det gäller en studiedag just nu nå. Då borde det ha kommit mycket tidigare.

Lärare D

Ingen av lärarna har erbjudits fortbildning om barnkonventionen och det samarbete som finns med andra organisationer handlar om andra ämnesområden. En lärare anser att riktlinjer från skolledningen är viktigt för ett möjliggörande eftersom lärarna annars inte håller sig ajour.

För vi är ju så insnövade på vårt eget och man är så fokuserade på sina egna ämnen och de kurser som man håller med för tillfället och det är så lätt att man inte tänker utanför ramarna.

Lärare B

Uppfattningarna skiljer sig också åt om ett tydliggörande i styrdokumenterna. Två tycker inte det är nödvändigt då de förlitar sig på det som redan står i styrdokumenterna. Två lärare tycker att det vore bra.

Står det klart och tydligt i styrdokumenterna så skulle det genomsyra hela verksamheten.

Lärare D

Även om det inte i alla svaren framgår tydligt att det skulle finnas ett behov av ett förtydligande av barnkonventionen så utkristalliseras det snart att respondenterna är oroade över elevens pressade situation på skolan.

Våra elever har egentligen ett *rejält* behov av det egentligen. (...) det är många av dom (eleverna) som har *fått* väldigt mycket. Föräldrarna köper sina barns kärlek och då är man inte heller så medveten om att man både har skyldigheter och rättigheter och att man faktiskt kan växa som människa utav att fundera lite på det. (...) *Absolut* så behövs det.

Lärare B

Rektorn ser något mer rationellt på det även om han också anser att det finns ett problem med en press.

Dom har stora förväntningar från föräldrar därför att det räcker inte med 20,0 för att komma in på läkarlinjen. Det vi får (göra) ibland, prata med föräldrar att mildra kraven.

Rektor

Alla lärare beskriver att genom elevers klassbakgrund skapas andra bekymmer för eleverna än vad man kanske skulle kunna förvänta sig på andra på skolor. Citatet nedan får illustrera hur sådana bekymmer kan se ut och kan kopplas till de speciella premisser elever lever under.

Det här är ju inte arbetarklass utan det här är övre medelklass och överklass. Man har en fasad utåt sett. (...) Föräldrar är i karriären. Föräldrar är inte hemma. Man håller telefonkontakt med barnen. Båda föräldrarna kanske är utomlandet och säger att jag kommer inte hem förrän på fredag. Det finns mat i kyl och frysen. (...) Sen kompenserar man barnen genom att bjuda på skidsestrar, att ha rikligt med pengar och att dom får ta körkort när dom är arton år och får nästan en bil direkt. Det kan vara så men det är *absolut* inte alla.

Lärare D

Rektor menar att den rådande kulturen på skolan bidrar till en omedveten och outtalad press som de lägger på eleverna.

Jag tror att vi faktiskt gör det fast omedveten. Jag kan inte belägga detta och jag kan inte säga om det är rätt eller fel eller lägga någon värdering på det. Men ja, jag tror vi ställer något högre krav på våra elever här. (...) Fast jag vet att jag inte kan säga så. Kommer skolverket hit säger jag ju inte det (...) utan vi ställer precis samma krav som alla andra. För så ser läroplanen ut.

Rektor

En lärare menar också att det kan var så.

Jag skulle vilja ljuga men jag tror att jag gör det. (...) I en gymnasieskola här lägger jag kanske ribban högre än om jag skulle jobba på en annan skola.

Lärare A

Att lärare skulle ställa högre krav på elever därför att de går på just denna skola håller en lärare inte med om.

Jag jobbar efter betygskriterierna (...) Jag försöker synliggöra detta och *dom* kraven ställer jag.

Lärare D

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att det delvis finns en vilja av att tydliggöra barnkonventionen på skolan. Ett indirekt behov framträder, i och med elevers speciella studiesituation med mycket press, i min undersökning. Lärarna verkar dock inte uppfatta det som om det på denna skola finns ett större behov av ett genomförande. Elevers studiesituation kan också ses både botten i elevers, föräldrars och i viss mån även skolkollegiets vilja till goda resultat. Skolans studiekultur kan ses bidra till denna press genom den dolda läroplanens mekanismer.

ANALYS OCH SLUTSATSER

Jag tolkar mina resultat utifrån den dolda läroplanens inverkan på skolan i relation till den officiella (Berg 1999). Detta är delvis knutet till lärarprofessionen som har högt i tak för självständigt agerande som visar sig få både positiva och negativa konsekvenser för kollegiet på skolan. Att få frihet med ansvar uttrycker samtliga lärare som något att värna om. Utifrån ett implementeringsperspektiv är kanske detta ett av skolans stora problem då självständigheten skapar gränser för samarbete. Skolkulturen skulle utifrån Persson kunna ses som en spänning mellan tröghet och förändring där enligt Berg den dominerande organisationskulturen är nära kopplade till de existerande normer som råder inom skolans organisation. Normer som ytterst styr lärares professionalism och både skapar möjligheter och hinder att arbeta självständigt inom ramen för den skolkultur som råder på skolan. Om det skall finnas en rimlig chans att beakta barnkonventionens intentioner är det möjligt att denna struktur måste ses över eftersom ett samarbete mellan lärare förmodligen är nödvändigt.

Implementeringens hinder synliggörs utifrån Sannerstedts resonemang där ett politiskt beslut tar stopp redan vid rektorns skrivbord. Rektorn själv upplever det inte som om det är skolans uppdrag att implementera barnkonventionen vilket leder till att undervisningen om barnkonventionen ses som en del av värdegrunden. Ett synsätt som stämmer väl överens med Englund's slutsatser. Lärares möjlighet att agera som närbyråkrater styr undervisningen om barnkonventionen och sker utan insyn eller kontroll (Lipsky 1980, refererad i Sannerstedt 2001). Samtidigt säger samtliga respondenter att deras kunskaper är bristfälliga om barnkonventionen. Här ser jag både en möjlighet och ett hinder till ett förtydligande. Varför förtydliga något som man tycker att man redan gör? Varför *inte* förtydliga om man ändå gör det? Mina resultat visar på att frågan om *hur* man skall undervisa om barnkonventionen är angeläget att komma till bukt med.

Som Suárez studie visar är undervisningen som finns framförallt förankrad till ämnen som måste ses som givna. Detta kan anses vara bättre än ingen undervisning alls. Samtliga respondenter menar att det arbete som görs med konventionen är *outtalat*. Kanske är det därför som undersökningar visar på att elever har ringa kunskaper om barnkonventionen. Här krävs en ansträngning från ett överstatligt håll att bestämma sig för vad som skall gälla. Om staten inte uppfattar detta som en fråga kommer det också förbli en icke-fråga för skolan. Främst borde barnkonventions stadgar skrivas om så att de blir tydligare för tillämparna att förstå, ett problem som många internationella dokument brottas med och bottnar i att alla politiska reformer ofta handlar om politiska kompromisser (Sannerstedt 2001).

Mina resultat visar att arbetet på skolan gällande diskriminering åtminstone delvis följer barnkonventionens grundprincip. Rektor och lärare menar att det både genom direktiv och genom dialog sker ett arbete som ständigt fortgår. Samtidigt sätter den rådande kulturen på skolan, med elever från en relativt homogen bakgrund tillsammans med det betygssystem vi har i Sverige, krokben för detta arbete. Här skulle man kunna säga att skolan inte lever upp till artikel 2 att inget barn får bli diskriminerade på grund av börd. Det är också viktigt att reflektera över den dolda läroplanens mekanismer utifrån en likvärdighetsdiskussion, där lärarna genom sin verklighetsuppfattning, definierar omvärlden. Vad lärarna gör i klassrummet är enligt Broman, Reich och Hägerström ett utforskat område. Det finns en outtalad inställning till segregering på skolan där lärarnas resonemang gärna hamnar i en diskussion om vi och dom. Genom den bakgrund som lärarna själva har riskeras denna inställning att förstärkas. Detta är något som kan förtydligas genom dialog och där barnkonventionens innehåll skulle kunna användas som ett redskap för ett sådant arbete. Nu handlar denna dialog enbart om elevers uppfattning om omvärlden. En omvärld som vi vuxna är i högsta grad delaktiga i. Utifrån detta resonemang skulle man också kunna säga att det svenska betygssystemet bidrar till segregering vilket skulle kunna tolkas som om det går emot barnkonventionens grundprinciper och upprätthåller en diskriminerande klassordning i det svenska samhället.

När det gäller barns rätt till inflytande, enligt artikel 12, så visar resultatet att skolan inte är speciellt nyskapande. Även här genomsyras synen på eleverna av den dolda läroplanens mekanismer där alla respondenter menar att *mer* inflytande till eleverna inte kan ges för att barn inte förstår sitt egna bästa. Det är både omoraliskt och omöjligt rent praktiskt. Detta synsätt, att barn måste skyddas, tolkas som om det är dem *själva* de måste skyddas mot, vilket kommer i

konflikt med artikel 12 samtidigt som detta synsätt hittas i artikel 3. Barnkonventionen i sig verkar också styras av ett dolt synsätt på barn som liknar den dolda läroplanens synsätt.

En implementering hänger inte endast på organisationens struktur utan att även på att *viljan* skall finnas hos tillämparen (Lundqvist 1987). Här upplever jag det som om lärarna åtminstone delvis ställer sig villiga till ett förtydligande. Alla menar att det är viktigt att uppmärksamma barns rätt i den skolvardag som eleverna befinner sig i. Frågan är bara hur? För samtidigt som de tycker detta är viktigt så upplever respondenterna att deras elevers speciella situation, där press är en del av vardagen, inte skulle vara en anledning till ett förtydligande. Brodys undersökning visar också att dessa barn känner väl till den dolda läroplanens krav och lär sig att hantera den. Här tycker jag att Brody och respondenterna saknar en psykologisk dimension som handlar om *hur* de klara av att hantera den.

Jag tolkar resultatet som om respondenterna, med rådande skolkultur reproducerar, bevarar och förstärker samhällsstrukturer istället för att möjliggöra en förändring för dessa elever. Suárez studie visar på att det uppfattas som viktigt att arbeta med maktrelationer och konflikter i klassrummen för att upprätthålla mänskliga rättigheter. Men vad med maktrelationer mellan elever och föräldrar? Mina resultat visar att detta är en viktig sak att fundera över och att inte minst utifrån ett sådant perspektiv skulle denna skola förmodligen må bra av att få in ett förtydligande av barnkonventionen i någon form. Elevers medel- och överklassbakgrund skapar problem som enligt mig inte går hand i hand med barnkonventionens synsätt, att barnet som individ är värd respekt och inte enbart skall ses som ett bihang till föräldrar och vuxenvärlden (Hedlund Thulin 2008:186).

När jag reflekterar över resultatens validitet till teori och begrepp, och det arbete jag gjort med intervjuer och analys, är det viktigt att inse att jag själv ser världen från ett perspektiv som färgas av min egen bakgrund och där ett intresse för barns utsatthet varit upptakten till denna uppsats. Detta är både studiens styrka och svaghet som jag ständigt försökt att reflektera över och kontrollera när jag tolkat mina resultat. Att vara ärlig till sitt material är ett kriterium för ett vetenskapligt arbete som anses mycket viktigt.

Studiens kvalitativa metodologi har öppnat för en variation och mättnad i svar på syfte och frågeställningar, och en fördjupad bild av problemområdet har givits utifrån studiens fall av en gymnasieskola där förståelse är uppnådd av de studerade problemen. Utifrån detta har en vidare

förståelse av problemen eftersträvats genom bakgrundsstudier och teoretisk anknytning. Jag anser att syftet har givit god belysning om än varje skola måste ses som unik utifrån skolkultur och de människor som är verksamma såväl lärare, skolledning och elever och jämförande studier av andra skolor kan därför också ge andra resultat. Här ser jag också en naturlig ingång för nya studier av skolor med den representerade klasstillhörighet som studieobjekt och som också kan ytterligare belysa elevers problem utifrån ett barnkonventionsperspektiv.

AVSLUTANDE REFLEKTION

Det kan ju tyckas vara ett i-landsproblem att barn med en medel- och överklassbakgrund brottas med den typ av problematik som min studie belyst. Vad är dessa problem i jämförelse med barns sociala utsatthet i andra sammanhang och som kan handla om misär i hemmen. Där ett barn skulle vara överlyckligt om det överhuvudtaget sattes någon press alls. Det är viktigt att inte ställa dessa två helt olika världar emot varandra. Varje barn är unikt, vilket är viktigt att greppa inte minst utifrån ett lärarperspektiv. Varje barn upplever den egna världen som den enda oavsett om man har ont i magen för att omvärlden ställer orimliga krav på ens prestationer eller för att ens föräldrar ligger utslagna på soffan och inte ställer några krav alls. Att lugnt luta sig tillbaka som mor, lärare och människa, när ett barn möter en orättvisa, oavsett vad den handlar, är något som jag anser att man aldrig kan rättfärdiga. Detta är en insikt som denna studie gett mig och som jag kommer att ta med mig ut och försöka applicera inom varje skolkultur jag möter.

Då krävs det också att regeringen inleder ett arbete med att förtydliga barnkonventionen i skolans värld. Ett arbete som måste anses, i alla fall på papperet, lätt att utföra eftersom styrdokument och barnkonventionens artiklar har mycket gemensamt. Ett arbete som handlar om att hjälpa alla som är verksamma inom skolans värld att inleda en dialog om hur barnkonventionens förtydligande skall se ut. Ett arbete som handlar om den officiella läroplanens flexibilitet och som släpper in elever i verksamheten så att de får en ärlig chans till ett inflytande. Skolans värld anses trög av många olika anledningar. Inte minst finns denna tröghet inom läraren själv och som egentligen kan anses oförenligt med lärarens uppdrag att se på sin lärarroll som ett livslångt lärande. Kanske är det först när vi vågar släppa in våra elever på områden som vi inte är vana att möta dem i som ett sådant livslångt lärande sker. Det må vara smärtsamt, det må vara svårt. Men vem har sagt att det är lätt att vara lärare?

REFERENSER

LITTERATUR

- Andersson, Bo & Hägglund, Solveig red. (2002) *Barnets rättigheter*. Bartley, Kristina *Värdegrunden och FN:s konvention om barnets rättigheter* (s 29-48): Göteborgs universitet, Centrum för värdegrundsstudier
- Bartley, Kristina (1998) *Barnpolitik och barnets rättigheter. Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen i sociologi*: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen
- Berg, Gunnar (1999) *Skolkultur – nyckeln till utveckling. En bok för skolutvecklare om skolans styrning*: Stockholm, Förlagshuset Gothia AB
- Broman Tallberg, Ingegerd, Reich Rubinstein, Lena & Hägerström, Jeanette (2002) *Likvärdighet i en skola för alla. Historisk bakgrund och kritisk granskning*, Skolverket: Stockholm; Fritzes Förlag
- Englund, Elizabeth (2008) *Folkrätt för barn som pedagogiskt åtagande. Statligt ansvar – regionalt lärande?* Stockholms universitet, Elanders Sverige AB
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud (2007) *Metodpraktikan, Konsten att studera sambälle, individ och marknad*. Tredje upplagan Stockholm: Norstedts Juridik.
- Giddens, Anthony (2003) *Sociologi*. Tredje omarbetade upplagan: Lund, Studentlitteratur
- Lundquist, Lennart (1987) *Implementation Steering*. Lund, Studentlitteratur
- Läraryrket (2004) *Lärarens Handbok*. Skollag, Läroplan, Yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention: Solna, Tryckindustri Information
- Andersson, Ola, Rasmusson Bodil & Sylwander, Lousie Barnombudsmannen (2001) *Med barnkonventionen som karta och kompass i kommuner och landsting*: Uddevalla, MediaPrint
- Olsen, Lene & Saldeen, Åke (red). (2008) *Barn som aktörer – en slutpunkt*. Dahlstrand, Lotta *Barn som ekonomiska aktörer* (13-63): Uppsala, Iustus förlag
- Oscarsson, Vilgot (2003) *Elevers syn på globala förhållande och framtiden. Rapport från den nationella utvärderingen av grundskolan (NU03) – samhällsorienterade ämnen*: Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik. Enheten för ämnesdidaktik.
- Persson, Anders (2003) *Skolkulturer*. Lund, Studentlitteratur.
- Regeringens skrivelse 2005/06:95 *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006-2009*: Stockholm, Riksdagens tryckeriexpedition
- Rothstein, Bo red. (2001) *Politik som organisation. Förvaltningspolitikens grundproblem*. Sannerstedt Anders *Implementering – hur politiska beslut genomförs i praktiken* (s 18-47): Stockholm, SNS Förlag

Suárez, David (2007) *Education Professionals and the Construction of Human Rights Education*. Comparative Education Review, vol 51, no 1. By the Comparative and International Education Society

Thulin Hedlund, Kristina (2008) *Lika i värde och rättigheter. Om mänskliga rättigheter*. Tredje upplagan, reviderad av Malin Greenhill: Stockholm, Nordstedts Juridik AB

Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer*: Lund, Studentlitteratur

ELEKTRONISKA DOKUMENT

Lagen om etikprövning av forskning (2003:460)

Vetenskapsrådet HS.pdf (17 sidor): www.vr.se *Forskningsetiska principer inom humanistiska-samhällsvetenskaplig forskning*

Barnombudsmannens kritik pdf (30 sidor): [The Children's Ombudsman's comments concerning the Swedish Government's fourth periodic report to the UN Committee on the Rights of the Child \(2009\)](#)

Barnens rättigheter, regeringens hemsida för mänskliga rättigheter:
http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?id=9&module_instance=3&action=pod_show&navid=65&subnavid=9&subnavinstance=3

BILAGA 1: INFORMATIONSBLAD

Hej!

Mitt namn är Susanna Boonyai och jag läser min fjärde termin samhällskunskap på lärarprogrammet vid Göteborgs universitet. Just nu håller jag på med min c-uppsats där mitt huvudsyfte är att undersöka hur barnkonventionens används i skolan, såväl pedagogiska möjligheter som eventuella svårigheter. Studien riktar sig mot gymnasieskolan eftersom det är där jag själv, förhoppningsvis, skall vara verksam.

I ramen för denna uppsats har jag behov av att intervjua verksamma skolledare och lärare. Därför är jag högst tacksam över det faktum att just du valt att hjälpa mig med min undersökning.

På samma gång vill jag passa på att informera dig om att min undersökning följer de forskningsetiska principerna. Detta innebär bland annat att det är helt frivilligt för dig att delta i min studie, att du när som helst kan avbryta din medverkan, att allt material som insamlas för min undersökning enbart får användas för forskningsändamål och att allt du säger kommer att anonymiseras.

Tveka inte att fråga om du har några frågor kring dessa principer eller övriga funderingar kring din medverkan. Jag lämnar kontaktinformation nedan där du alltid kan nå mig.

Tack för att du hjälper mig med min undersökning!

Vänliga hälsningar

Susanna Boonyai

Mailadress:

Mobilnr:

Handledare:

Ulla-Britt Wennerström, univ. Lektor

Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet

ulla-britt.wennerstrom@sociology.gu.se

BILAGA 2: INTERVJUGUIDE – REKTOR

TEMA 1: UNDERVISNINGEN

Har du någon insyn i hur undervisning om barnkonventionen ser ut?

Upplever du som om att barnkonventionen skulle kunna användas/ används redan som ett redskap för att synliggöra barns rättigheter och skyldigheter?

Upplever du det som om att detta med barnkonventionen gör vi redan så den behöver inte tydliggöras?

Upplever du att på er skola behövs inte barnkonventionen följas för det efterfrågas inte?

Upplever du det som att det här med barnkonventionen har inget med oss att göra?

TEMA 2: BARNKONVENTIONEN

Upplever du som rektor att du har tillräckliga kunskaper om barnkonventionen?

Finns det några direktiv från myndigheter gällande hur barnkonventionen skall följas?

Tycker du att barnkonventionen principer borde tydliggöras på er skola?

Upplever du det praktiskt möjligt att bygga en skolverksamhet som följer barnkonventionen mer än ni gör idag?

Tycker du att barnkonventionen borde synliggöras tydligare i styrdokument?

Har ni i er lokala läroplan tydliggjort barnkonventionen på något sätt?

Har du som rektor erbjudits fortbildning om barnkonventionen?

Erbjuder du lärare fortbildning om barnkonventionen?

Samverkar ni med någon skola/organisation för ökade kunskaper om barnkonventionen?

Hur ser du på principen om barnens bästa?

Hur arbetar ni på skolan emot diskriminering?

Hur ser du på barns delaktighet i skolvardagen? Vad är mest relevant för elever att få inflytande över?

Finns det några problem med att elever får för mycket inflytande i skolan?

I vilka situationer kan det vara svårt att förena grundprinciperna? Vilken typ av problem kan uppstå?

Vilken roll upplever du att du har för att se till att grundprinciperna följs?

TEMA 3: DEN DOLDA LÄROPLANEN

Arbetsplatsen:

På denna skola:

Vad fungerar bra?

Vad fungerar mindre bra?

Hur resonerar du kring att skolan skall vara en skola för alla samtidigt som det på er skola går elever som är väldigt duktiga med huvudsakligen en homogen bakgrund?

Vilken anda råder på skolan gällande förnyelsearbete i stort?

Gällande nyskapande pedagogiskt arbete?

Upplever du att det finns särskilda hinder att genomföra förnyelsearbete på en skola med starka traditioner?

Hur ser du på framtiden? Finns det något som du tycker är angeläget att förändra?

Rektorsrollen:

Vad innebär rektorsrollen för dig?

Hur upplever du mötet med lärare och elever?

Vad är negativt?

Vad är positivt?

Eleverna:

Upplever du elever som går här särskilt privilegierade?

Ställer du som rektor generellt högre krav på elever som går här?

Vilken typ av problem har elever på er skola?

TEMA 4: ALLMÄNT

Finns det något du skulle vilja berätta om dig själv?

Hur många år har du arbetat som rektor?

På denna skola?

BILAGA 3: INTERVJUGUIDE - LÄRARE

TEMA 1: UNDERVISNING

Hur ser undervisningen om barnkonventionen ut i ditt ämne?

Hur använder du barnkonventionens grundprinciper i din undervisning?

Enligt barnkonventionen skall barn ha inflytande och rätt till självbestämmande i allt som rör dem. På vilket sätt får elever inflytande i ditt klassrum?

Upplever du som om att barnkonventionen skulle kunna användas/används redan i undervisningen som ett redskap för att synliggöra barns rättigheter och skyldigheter?

Upplever du det som om att detta med barnkonventionen gör jag redan i min undervisning så den behöver inte tydliggöras?

Upplever du att på er skola behövs inte barnkonventionen efterlevas för det efterfrågas inte?

Upplever du det som att det här med barnkonventionen har inget med oss att göra?

TEMA 2: BARNKONVENTIONEN

Upplever du som lärare att du har tillräckliga kunskaper om barnkonventionen?

Tycker du att barnkonventionen principer borde tydliggöras på er skola?

Upplever du det praktiskt möjligt att bygga en skolverksamhet som följer barnkonventionen mer än ni gör idag?

Tycker du att barnkonventionen borde synliggöras tydligare i styrdokument?

Har ni i er lokala läroplan tydliggjort barnkonventionen på något sätt?

Har du blivit erbjuden fortbildning om barnkonventionen?

Samverkar ni med någon annan skola/organisation för ökade kunskaper om barnkonventionen?

Hur ser du på principen om barnens bästa?

Hur arbetar ni på skolan emot diskriminering?

Hur ser du på barns delaktighet i skolvardagen? Vad är mest relevant för elever att få inflytande över?

Finns det några problem med att elever får för mycket inflytande i skolan?

I vilka situationer kan det vara svårt att förena grundprinciperna? Vilken typ av problem kan uppstå?

Vilken roll upplever du att du har för att se till att grundprinciperna följs?

TEMA 3: DEN DOLDA LÄROPLANEN

Arbetsplatsen:

På denna skola:

Vad fungerar bra?

Vad fungerar mindre bra?

Hur resonerar du kring att skolan skall vara en skola för alla samtidigt som det på er skola går väldigt duktiga elever med huvudsakligen en homogen bakgrund?

Vilken anda råder på skolan gällande förnyelsearbete i stort?
Gällande nyskapande pedagogiskt arbete?

Upplever du att det finns särskilda hinder att genomföra förnyelsearbete på en skola med starka traditioner?

Hur ser du på framtiden? Finns det något som du tycker är angeläget att förändra?

Läraryrollen:

Hur upplever du dig själv som lärare?

Hur ser du på din läraryroll i klassrummet?

Vad upplever du som positivt i mötet med dina elever?

Vad upplever du som negativt i mötet med dina elever?

Ser du dig själv som pedagogiskt nyskapande?

Eleverna:

Upplever du elever som går här särskilt privilegierade?

Ställer du som lärare generellt högre krav på elever som går här?

Vilken typ av problem har elever på er skola?

TEMA 4: ALLMÄNT

Finns det något du skulle vilja berätta om dig själv?

Hur länge har du arbetat som lärare?

Hur länge på denna skola?

Är du behörig?

Vilket ämne/ämnena?